

**ДО МИНИСТЪРА НА ПРАВОСЪДИЕТО
ДО МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ДО НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
чрез председателя на Народното събрание
с искане за разпределяне до Комисията по правни въпроси**

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО

по чл. 45 от Конституцията и чл. 18, ал. 1 и 2 от Закона за нормативните актове

Съставител и подател: адвокат Мариан Георгиев Иванов

Софийска адвокатска колегия, личен адвокатски № 1800713910

Електронна поща за контакт: ivanov.bg.sf@gmail.com

Адрес за кореспонденция: 1616 гр. София, кв. „Бояна“, бул. „Александър С. Пушкин“ № 84А.

На основание чл. 45 от Конституцията на Република България и чл. 18, ал. 1 и 2 от Закона за нормативните актове представям от свое име настоящия проект на Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс с мотивите към него като предложение за усъвършенстване на законодателството. Той е част от пакет от предложения за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, Наказателно-процесуалния кодекс и Закона за съдебната власт.

Моля министъра на правосъдието да организира експертна оценка и при възприемане на предложението да предприеме необходимите действия за подготовка на законопроект за разглеждане от Министерския съвет.

Моля Министерския съвет да прецени предложението с оглед правомощието си по чл. 87, ал. 1 от Конституцията и при положителна преценка да възложи необходимата подготовка за упражняване на законодателна инициатива.

Моля председателя на Народното събрание да разпреди предложението на Комисията по правни въпроси и да го предостави на народните представители за запознаване, обсъждане по установения ред и преценка за упражняване на законодателна инициатива.

Моля да бъде уведомен за входящия номер, разпределянето по компетентност и резултата от разглеждането чрез ССЕВ, с допълнително уведомление на посочения електронен адрес.

ЗАКОН ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАТЕЛНИЯ КОДЕКС

(обн., ДВ, бр. 26 от 1968 г.; попр., бр. 29 от 1968 г.; изм. и доп., бр. 92 от 1969 г., бр. 26 и 27 от 1973 г., бр. 89 от 1974 г., бр. 95 от 1975 г., бр. 3 от 1977 г., бр. 54 от 1978 г., бр. 89 от 1979 г., бр. 28 от 1982 г.; попр., бр. 31 от 1982 г.; изм. и доп., бр. 44 от 1984 г., бр. 41 и 79 от 1985 г.; попр., бр. 80 от 1985 г.; изм. и доп., бр. 89 от 1986 г.; попр., бр. 90 от 1986 г.; изм. и доп., бр. 37, 91 и 99 от 1989 г., бр. 10, 31 и 81 от 1990 г., бр. 1 и 86 от 1991 г.; попр., бр. 90 от 1991 г.; изм. и доп., бр. 105 от 1991 г., бр. 54 от 1992 г., бр. 10 от 1993 г., бр. 50, 97 и 102 от 1995 г., бр. 107 от 1996 г., бр. 62, 85 и 120 от 1997 г., бр. 83, 85, 132, 133 и 153 от 1998 г., бр. 7, 51 и 81 от 1999 г., бр. 21, 51 и 98 от 2000 г., бр. 41 и 101 от 2001 г., бр. 45 и 92 от 2002 г., бр. 26 и 103 от 2004 г., бр. 24, 43, 76, 86 и 88 от 2005 г., бр. 59, 75 и 102 от 2006 г., бр. 38, 57, 64, 85, 89 и 94 от 2007 г., бр. 19, 67 и 102 от 2008 г., бр. 12, 23, 27, 32, 47, 80, 93 и 102 от 2009 г., бр. 26 и 32 от 2010 г., бр. 33 и 60 от 2011 г., бр. 19, 20 и 60 от 2012 г., бр. 17, 61 и 84 от 2013 г., бр. 19, 53 и 107 от 2014 г., бр. 14, 24, 41, 74, 79 и 102 от 2015 г., бр. 32, 47, 83 и 95 от 2016 г., бр. 13, 54, 85 и 101 от 2017 г., бр. 55 от 2018 г., бр. 1, 7, 16 и 83 от 2019 г., бр. 13, 23, 28, 44, 88, 103 и 108 от 2020 г., бр. 9 и 84 от 2021 г., бр. 53 и 79 от 2022 г., бр. 10, 67, 82 и 84 от 2023 г., бр. 23, 39, 41 и 42 от 2024 г., бр. 49, 50, 54, 60, 61, 64, 65, 87 и 115 от 2025 г., бр. 27, 32 и 55 от 2026 г.)

§ 1. В чл. 23 се създава ал. 4:

„(4) При определяне на общото наказание съдът обсъжда съразмерността на окончателния размер спрямо престъпленията, включени в съвкупността, техния брой и тежест и общия характер и размер на причинените вреди. Съдът излага отделни мотиви за прилагането или неприлагането на чл. 24.“

§ 2. В чл. 38а ал. 2 се изменя така:

„(2) Доживотен затвор се налага само когато е предвиден за съответното престъпление, конкретно извършеното престъпление е изключително тежко и целите по чл. 36 не могат да бъдат постигнати чрез наказание лишаване от свобода за определен срок. Наличието на квалифициращо обстоятелство, включително особено тежък случай, само по себе си не установява тези предпоставки. Съдът излага отделни мотиви за всяка от тях.“

§ 3. В чл. 39 ал. 2 се изменя така:

„(2) По изключение наказанието лишаване от свобода може да бъде за срок до тридесет години при замяна на доживотен затвор, при множество престъпления по чл. 24 и 27, ал. 1, както и в случаите, изрично предвидени в Особената част на този кодекс.“

§ 4. В чл. 54 се създават ал. 3–5:

„(3) При преценката по ал. 1 съдът обсъжда последователно:

1. характера и размера на причинените вреди и на конкретно създадената опасност;
2. формата и степента на вината, начина на извършване и приноса на дееца;
3. смекчаващите и отегчаващите обстоятелства при спазване на чл. 56;
4. относимите към целите на наказанието данни за личността, възрастта, здравословното състояние и поведението на дееца след престъплението, включително усилията за ограничаване и поправяне на вредите.

(4) Съдът посочва кои обстоятелства обуславят избрания вид и размер на наказанието и как е преценил тяхната съвкупност. Когато законът допуска по-леко наказание, съдът излага мотиви защо то не е достатъчно за постигане на целите по чл. 36.

(5) Упражняването на правото на мълчание, оспорването на обвинението и законосъобразното упражняване на процесуални права не са отегчаващи обстоятелства. Недоказано обвинение за друго престъпление не може да обосновава извод за повишена обществена опасност на дееца.“

§ 5. Член 115 се изменя така:

„Чл. 115. Който умишлено умъртви друго, се наказва за убийство с лишаване от свобода от петнадесет до тридесет години или с доживотен затвор.“

§ 6. В чл. 116, ал. 1 в текста след т. 12 думите „от петнадесет до двадесет години“ се заменят с „от двадесет до тридесет години“.

§ 7. В чл. 124 се създава ал. 5:

„(5) Извън случаите по ал. 2 и 4, когато смъртта по ал. 1 е причинена вследствие на тежка телесна повреда по чл. 128, ал. 3, чл. 131, ал. 3 или чл. 131а, ал. 2, наказанието е лишаване от свобода от десет до тридесет години или доживотен затвор, а когато телесната повреда представлява опасен рецидив – лишаване от свобода от петнадесет до тридесет години или доживотен затвор.“

§ 8. В чл. 128 се създава ал. 3:

„(3) Когато деецът е искал причиняването на някое от уврежданията по ал. 2, наказанието е лишаване от свобода от пет до двадесет години или доживотен затвор.“

§ 9. В чл. 131 се създава ал. 3:

„(3) Когато тежката телесна повреда е причинена при условията на чл. 128, ал. 3, наказанието е:

1. в случаите по ал. 1 – лишаване от свобода от седем до двадесет и пет години или доживотен затвор;
2. в случаите по ал. 2 – лишаване от свобода от десет до тридесет години или доживотен затвор.“

§ 10. В чл. 131а се правят следните допълнения:

1. Досегашният текст става ал. 1.
2. Създава се ал. 2:

„(2) Когато тежката телесна повреда по ал. 1 е причинена при условията на чл. 128, ал. 3, наказанието е лишаване от свобода от дванадесет до тридесет години или доживотен затвор.“

§ 11. В чл. 149 се създава ал. 6:

„(6) Разпоредбите на този член се прилагат, доколкото деянието не съставлява престъпление по чл. 152.“

§ 12. В чл. 150 се създава ал. 5:

„(5) Разпоредбите на този член се прилагат, доколкото деянието не съставлява престъпление по чл. 152.“

§ 13. В чл. 151 се създава ал. 7:

„(7) Разпоредбите на този член се прилагат, доколкото деянието не съставлява престъпление по чл. 152.“

§ 14. Член 152 се изменя така:

„Чл. 152. (1) Който осъществи сексуално проникване с друго лице без неговото свободно изразено съгласие, се наказва за изнасилване с лишаване от свобода от пет до двадесет години или доживотен затвор.

(2) Наказанието е лишаване от свобода от седем до двадесет и пет години или доживотен затвор, когато:

1. пострадалият не е навършил осемнадесет години;
2. пострадалият е низходящ родственик или осиновен на дееца;
3. деянието е извършено повторно.

(3) Наказанието е лишаване от свобода от десет до тридесет години или доживотен затвор, когато:

1. деянието е извършено от две или повече лица;
2. е причинена средна телесна повреда;
3. от деянието е последвал опит за самоубийство;
4. деянието е извършено с цел въвличане в последващи развратни действия или проституция;
5. деянието представлява опасен рецидив.

(4) Наказанието е лишаване от свобода от петнадесет до тридесет години или доживотен затвор, когато:

1. пострадалият не е навършил шестнадесет години;
2. е причинена тежка телесна повреда;
3. от деянието е последвало самоубийство;
4. деянието представлява особено тежък случай.

(5) Сексуално проникване по този член е:

1. проникване с полов член във влагалището, ануса или устата на друго лице;
2. проникване с друга част от тялото или с предмет във влагалището или ануса на друго лице, когато действието има сексуален характер, определен според неговото естество, цел и обстоятелствата на извършването му;
3. извършване на действие по т. 1 или 2 от пострадалия спрямо дееца или трето лице вследствие на упражнена върху пострадалия принуда.

(6) Съгласието е свободно изразено, когато произтича от свободната воля на лице, което разбира естеството на конкретното действие и може да направи избор, и е изразено с думи или недвусмислено поведение. То се отнася до конкретното действие и може да бъде оттеглено по всяко време. Мълчанието, липсата на физическа съпротива, предходни сексуални отношения

или съществуващо брачно или друго интимно отношение сами по себе си не установяват съгласие.

(7) Липсва свободно изразено съгласие, когато действието е извършено чрез сила или заплашване, когато пострадалият спи, е в безсъзнание или поради състоянието си не може да разбира действието или да изрази волята си, както и когато деецът използва положение на зависимост или надзор по начин, който изключва възможността за свободен избор.

(8) За престъплението по този член се прилагат правилата на чл. 11 и 14. Липсата на съгласие и обхващането ѝ от умисъла на дееца подлежат на доказване. Само поради възрастта по ал. 2, т. 1 или ал. 4, т. 1 не се презумира осъществяването на основния състав по ал. 1. Когато деянието не съставлява изнасилване, приложими остават разпоредбите, които защитават половата неприкосновеност на децата независимо от съгласието им.“

§ 15. В чл. 153 накрая се добавя „, доколкото деянието не съставлява престъпление по чл. 152“.

§ 16. В чл. 157 се създава ал. 8:

„(8) Разпоредбите на този член се прилагат, доколкото деянието не съставлява престъпление по чл. 152.“

§ 17. В чл. 195 се създават ал. 6–8:

„(6) За кражба, извършена чрез противозаконно проникване в чуждо жилище, наказанието е лишаване от свобода от две до четиринадесет години, ако не е предвидено по-тежко наказание. За прилагането на тази алинея не е необходимо обитаващото жилището лице да се намира в него при извършване на деянието.

(7) Когато при извършване на кражбата чрез противозаконно проникване в чуждо жилище деецът носи огнестрелно оръжие, взривно вещество или друг предмет с цел да ги използва срещу човек за извършване на кражбата, запазване на отнетото или осигуряване на бягството си, наказанието е лишаване от свобода от пет до двадесет години или доживотен затвор, ако не е предвидено по-тежко наказание.

(8) Когато са осъществени признаците на грабеж, деянието се квалифицира по чл. 198 или 199. За същото отнемане не се налага отделно наказание по ал. 6 или 7.“

§ 18. В чл. 196, ал. 1 се създават т. 3 и 4:

„3. в случаите по чл. 195, ал. 6 – лишаване от свобода от пет до двадесет години;

4. в случаите по чл. 195, ал. 7 – лишаване от свобода от осем до тридесет години или доживотен затвор.“

§ 19. В чл. 196а се правят следните допълнения:

1. Досегашният текст става ал. 1.

2. Създава се ал. 2:

„(2) Когато кражбата по ал. 1 е извършена при условията на чл. 195, ал. 7, наказанието е лишаване от свобода от десет до тридесет години или доживотен затвор и конфискация на цялото или на част от имуществото на виновния.“

§ 20. В чл. 197 се правят следните изменения и допълнения:

1. В т. 3 след думите „до осем години“ се добавя „, освен в случаите по т. 6“.

2. В т. 4 след думите „до осем години“ се добавя „, освен в случаите по т. 7“.

3. В т. 5 след „чл. 196а“ се добавя „, ал. 1“.

4. Създават се т. 6 и 7:

„6. в случаите по чл. 195, ал. 6, извън случаите по чл. 195, ал. 7, чл. 196 и 196а – лишаване от свобода от една до десет години;

7. в случаите по чл. 195, ал. 2, когато кражбата е извършена чрез противозаконно проникване в чуждо жилище, извън случаите по чл. 195, ал. 7, чл. 196 и 196а – лишаване от свобода от две до дванадесет години.“

§ 21. В чл. 198, ал. 1 думите „от три до десет години“ се заменят с „от пет до двадесет години или доживотен затвор“.

§ 22. В чл. 199 се правят следните изменения:

1. В ал. 1 в текста след т. 5 думите „от пет до петнадесет години“ се заменят с „от осем до тридесет години или доживотен затвор“.

2. В ал. 2 думите „от петнадесет до двадесет години“ се заменят с „от двадесет до тридесет години“.

§ 23. В чл. 209 се правят следните изменения:

1. В ал. 1 думите „от една до шест години“ се заменят с „от една до десет години“.

2. В ал. 2 думите „до пет години“ се заменят с „до десет години“.

§ 24. В чл. 210, ал. 1 думите „от една до осем години“ се заменят с „от три до десет години“.

§ 25. В чл. 211 думите „от три до десет години“ се заменят с „от пет до десет години“.

§ 26. В чл. 288 се правят следните изменения и допълнения:

1. Досегашният текст става ал. 1 и в нея думите „от една до шест години“ се заменят с „от две до осем години“.

2. Създават се ал. 2–4:

„(2) Наказанието е лишаване от свобода от три до десет години и лишаване от правата по чл. 37, ал. 1, т. 6 и 7, когато деянието по ал. 1 е извършено от съдия, съдебен заседател, прокурор или разследващ орган при изпълнение на правомощията му по проверка за престъпление или по наказателно производство, или по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група.

(3) Когато вследствие на деянието по ал. 1 или 2 наказателното преследване за тежко престъпление е изключено по давност и деецът е предвиждал и е искал или допускал тази последица, наказанието е лишаване от свобода от пет до дванадесет години и лишаване от правата по чл. 37, ал. 1, т. 6 и 7.

(4) Отмяната или изменението на акт, оправдаването на обвиняемия, прекратяването или спирането на производството, както и изтичането на процесуален срок сами по себе си не установяват извършването на престъпление по този член. За наказателната отговорност е необходимо да бъдат установени конкретното нарушение на служебно задължение, умисълът и целта по ал. 1, а в случаите по ал. 3 — и причинната връзка с изтичането на давността.“

§ 27. Създава се чл. 288а:

„Чл. 288а. (1) Съдия, съдебен заседател, прокурор или разследващ орган, който при изпълнение на правомощията си, с цел противозаконно да бъде привлечено към наказателна отговорност, осъдено или лишено от свобода лице, или да избави другото от наказание, което му се следва по закон:

1. състави, преправи, представи или използва документ, запис или друг материал от значение за предмета на доказване, като знае, че той е неистински или преправен или невярно удостоверява извършването на процесуално действие или обстоятелство от значение за делото;
2. противозаконно унищожи, подмени или скрие материал от значение за предмета на доказване, който е получен или събран във връзка с проверка за престъпление или наказателно производство;
3. съзнателно изложи в постановен от него акт невярно съдържанието на доказателствен материал по въпрос от значение за основанието за образуване, отказ, спиране или прекратяване на производство, за обвинението, за вината, за наказанието или за лишаването от свобода;
4. повдигне или поддържа обвинение или постанови осъдителна присъда, като знае, че лицето не е извършило деянието или че деянието не съставлява престъпление,

се наказва с лишаване от свобода от три до десет години и лишаване от правата по чл. 37, ал. 1, т. 6 и 7, ако извършеното не представлява по-тежко престъпление.

(2) Когато вследствие на деянието по ал. 1 лице е било противозаконно лишено от свобода за повече от шест месеца и деецът е предвиждал и е искал или допускал тази последица, наказанието е лишаване от свобода от пет до дванадесет години и лишаване от правата по чл. 37, ал. 1, т. 6 и 7, ако извършеното не представлява по-тежко престъпление.

(3) Добросъвестната грешка при установяването на фактите, при тълкуването или прилагането на закона не съставлява престъпление по този член. Различната оценка на достоверността или доказателственото значение на материалите не се приравнява на съзнателно невярно представяне на тяхното съдържание. Отмяната или изменението на акт сами по себе си не установяват умишъла и целта по ал. 1.

(4) Когато едно и също деяние осъществява признаците на този член и на чл. 288, прилага се разпоредбата, която предвижда по-тежко наказание. Това правило не изключва отговорността за самостоятелно извършено престъпление, включително за подкуп.“

§ 28. В чл. 289 се правят следните изменения и допълнения:

1. Досегашният текст става ал. 1 и в нея думите „от една до шест години“ се заменят с „от една до осем години“.
2. Създават се ал. 2 и 3:

„(2) Когато деянието по ал. 1 е извършено чрез злоупотреба с правомощия по назначаване, повишаване, понижаване, преместване, командироване или прекратяване на командироване, освобождаване или временно отстраняване от длъжност, оценяване, определяне на допълнително възнаграждение, дисциплинарно преследване или служебно ръководство на лицето, или по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група,

наказанието е лишаване от свобода от две до десет години, ако извършеното не представлява по-тежко престъпление. Когато деецът е длъжностно лице, съдът постановява и лишаване от правата по чл. 37, ал. 1, т. 6 и 7.

(3) Законосъобразното отправяне на искане, възражение, жалба, протест или правно становище не представлява склоняване към нарушение на служебно задължение по този член.“

§ 29. В чл. 301 се правят следните изменения:

1. В ал. 1 думите „до шест години“ се заменят с „от една до десет години“.
2. В ал. 2 думите „до осем години“ се заменят с „от две до десет години“.
3. В ал. 3 думите „до десет години“ се заменят с „от три до десет години“.

§ 30. В чл. 302 се правят следните изменения:

1. В буква „а“ думите „от три до десет години“ се заменят с „от пет до дванадесет години“.
2. В буква „б“ думите „от три до петнадесет години“ се заменят с „от пет до петнадесет години“.

§ 31. В чл. 304 се правят следните изменения:

1. В ал. 1 думите „до шест години“ се заменят с „от една до десет години“.
2. В ал. 2 думите „до осем години“ се заменят с „от две до десет години“.

§ 32. В чл. 304а думите „до десет години“ се заменят с „от три до десет години“.

§ 33. В чл. 304б се правят следните изменения и допълнения:

1. В ал. 1 думите „до шест години или глоба“ се заменят с „от две до осем години и глоба“.
2. В ал. 2 думите „до три години или глоба“ се заменят с „от една до шест години и глоба“.
3. Създават се ал. 3 и 4:

„(3) Когато деянието по ал. 1 или 2 се отнася до упражняване на влияние върху съдия, съдебен заседател, прокурор или разследващ орган във връзка с наказателно производство или с проверка за престъпление, наказанието е лишаване от свобода от три до десет години и глобата, предвидена в съответната алинея.

(4) Когато престъплението по този член е извършено от длъжностно лице при използване на служебното му положение, съдът постановява и лишаване от правата по чл. 37, ал. 1, т. 6 и 7.“

§ 34. В чл. 305а се правят следните изменения и допълнения:

1. Досегашният текст става ал. 1 и в нея думите „до три години“ се заменят с „от една до шест години“.
2. Създава се ал. 2:

„(2) Когато посредничеството по ал. 1 е във връзка с действие или бездействие на съдия, съдебен заседател, прокурор или разследващ орган по наказателно производство или по проверка за престъпление, наказанието е лишаване от свобода от две до осем години и глобата по ал. 1, ако извършеното не представлява по-тежко престъпление.“

§ 35. В чл. 342 се правят следните изменения:

1. В ал. 3, буква „в“ думите „от десет до двадесет години“ се заменят с „от петнадесет до тридесет години“, а думите „от петнадесет до двадесет години“ се заменят с „от двадесет до тридесет години“.
2. В ал. 4, буква „в“ думите „от дванадесет до двадесет години“ се заменят с „от осемнадесет до тридесет години“, а думите „от тринадесет до двадесет години“ се заменят с „от двадесет до тридесет години“.

§ 36. В чл. 343 се създава ал. 6:

„(6) Когато при управление на моторно превозно средство е причинена смърт, деянието представлява особено тежък случай и деецът е предвиждал възможността да причини смърт, но е мислил да я предотврати, наказанието е лишаване от свобода от петнадесет до тридесет години или доживотен затвор, ако смъртта е причинена вследствие на някое от следните нарушения:

1. превишаване на разрешената скорост с повече от петдесет километра в час в населено място или с повече от осемдесет километра в час извън населено място;
2. участие в нерегламентирано състезание по път, отворен за обществено ползване;
3. умишлено движение в посока, противоположна на разрешената, по автомагистрала или скоростен път.

За прилагането на тази алинея се установява причинната връзка между конкретното нарушение и настъпилата смърт. Отказът от изследване за алкохол или наркотични вещества сам по себе си не установява нито нарушението, нито формата на вината по тази алинея. Когато смъртта е причинена умишлено, прилагат се разпоредбите за съответното умишлено престъпление. Когато са налице и обстоятелствата по ал. 3 или 4, прилага се и ал. 5.“

§ 37. В чл. 343а се създава ал. 3:

„(3) В случаите по чл. 343, ал. 6, ако деецът е направил всичко, зависещо от него за оказване на помощ на пострадалия или пострадалите, наказанието е лишаване от свобода от десет до двадесет и пет години.“

§ 38. В чл. 343г се създава ал. 3:

„(3) Когато за престъпление по чл. 343, ал. 6 е наложен доживотен затвор, лишаването от право да се управлява моторно превозно средство се постановява за срок от тридесет и една до тридесет и пет години. Срокът започва да тече от влизането на присъдата в сила. Независимо от изтичането му осъденият не може да упражнява това право, докато изтърпява доживотния затвор или наказанието лишаване от свобода, с което той е заменен. Член 49, ал. 4 и чл. 59, ал. 4 се прилагат съответно.“

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 39. В чл. 35, ал. 2 от Наказателно-процесуалния кодекс (обн., ДВ, бр. 86 от 2005 г.; изм. и доп., бр. 46 и 109 от 2007 г., бр. 69 и 109 от 2008 г., бр. 12, 27, 32 и 33 от 2009 г., бр. 15, 32 и 101 от 2010 г., бр. 13, 33, 60, 61 и 93 от 2011 г., бр. 19, 20, 25 и 60 от 2012 г., бр. 17, 52, 70 и 71 от 2013 г., бр. 21 от 2014 г., бр. 14, 24, 41, 42, 60, 74 и 79 от 2015 г., бр. 32, 39, 62, 81 и 95 от 2016 г., бр. 13, 63 и 101 от 2017 г., бр. 7, 44, 87 и 96 от 2018 г., бр. 7, 16 и 83 от 2019 г., бр. 98, 103 и 110 от 2020 г., бр. 9, 16, 20, 41, 80 и 85 от 2021 г., бр. 32 и 62 от 2022 г., бр. 48, 69, 84 и 86 от 2023 г., бр. 18, 36 и 39 от 2024 г., бр. 61, 65 и 97 от 2025 г., бр. 16, 32, 51 и 59 от 2026 г.) се правят следните допълнения:

1. След „287а,“ се добавя „288, 288а, 289,“.
2. След думите „чл. 343, ал. 1, буква „в“, ал. 3, буква „б“ и ал. 4“ се добавя „, чл. 343а, ал. 3“.
3. Създава се изречение второ: „На окръжния съд като първа инстанция са подсъдни и останалите дела за престъпления, за които в Особената част на Наказателния кодекс е предвиден доживотен затвор или доживотен затвор без замяна, при спазване на ал. 4 и 5 и особените правила на глава тридесет и първа.“

§ 40. За деянията, извършени преди влизането в сила на този закон, приложимият наказателен закон се определя съгласно чл. 2 от Наказателния кодекс. Разпоредбите, които установяват престъпление или предвиждат по-тежко наказание, нямат обратно действие. Образуваните до влизането в сила на закона съдебни производства се довършват по досегашната подсъдност.

§ 41. В срок до три години от влизането в сила на закона Министерството на правосъдието извършва последваща оценка на въздействието и публикува резултатите. Оценката обхваща наложените и фактически изтърпените наказания, приложението на чл. 55, 58а и 63, отменените или изменени присъди поради явна несправедливост, рецидива, приложението на чл. 288, 288а, 289, 302, 304б и 305а, продължителността и резултатите от производствата за тези престъпления и разходите по изпълнение на наказанията. Данните се обработват и публикуват в обобщен вид, без идентифициране на физически лица.

§ 42. Законът влиза в сила шест месеца след обнародването му в „Държавен вестник“.

МОТИВИ

към проекта на Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс

1. Причини, които налагат приемането

Законопроектът обединява по-високи санкции за определени тежки посегателства с изрични изисквания за съразмерност и мотивиране на наказанието и с допълнителна наказателноправна защита срещу умишлено осуetyаване и опорочаване на наказателното правосъдие. Предмет са убийството, целенасоченото тежко телесно увреждане, изнасилването, грабежът, кражбата чрез проникване в жилище, измамата, подкупът, търговията с влияние, престъпното въздействие върху правосъдието и особено тежки случаи на причиняване на смърт при управление на моторно превозно средство.

Санкционните рамки трябва да позволяват съответствие между тежестта на конкретното посегателство и наказанието. По-високият максимум разширява възможността за реакция при изключително тежки случаи; по-високият минимум изразява законодателна оценка за типичната тежест на съответния състав. Тези решения запазват необходимостта от съдебна индивидуализация. Самото увеличение на наказанията не установява емпирично, че престъпността ще намалее, и не обосновава обещание за определен размер на подобен ефект.

Повишението по основните състави изисква съгласуване с квалифицираните и привилегированите състави. Поради това измененията обхващат и чл. 116, 124, 131, 131а, 196, 196а, 197, 199, 210, 211, 302, 304а и 342. Без тази връзка по-тежкия състав би могъл да се окаже с по-нисък максимум или неоправдано по-нисък минимум, а връщането на отнетата вещ или оказването на помощ на пострадалия да остане без последователно уредена последица.

Законосъобразното наказателно преследване може да бъде осуetyено чрез съзнателно неизпълнение на служебни задължения, укриване на материали, представяне на невярно доказателствено съдържание и противоправно въздействие върху длъжностните лица. Същите способности могат да бъдат използвани и за преследване на невинен. Съществуващите състави за престъпления по служба, набедяване, подправяне на записи, осуetyаване на наказателно преследване и подкуп защитават отделни страни на този обществен интерес. Предлага се по-конкретно уреждане на служебните форми на такова поведение и съгласуване на санкционната им тежест.

Предмет на намесата е умишленото противоправно поведение при установени съставомерни признаци. Не се приема, че отказът за образуване, спирането, прекратяването или оправдаването са сами по себе си неправомерни. Тези актове са задължителни, когато са налице законовите предпоставки. Наказателноправната защита следва да възпира както неправомерното избавяне от отговорност, така и съзнателното преследване и осъждане на невинен.

Проектът е целева реформа на посочените институти. Той не представлява пълна рекодификация на НК и не се основава на твърдение, че всяко неправилно правоприлагане е престъпно. Ефективният контрол върху конкретните процесуални актове изисква и съответни процесуални гаранции; увеличаването на наказанията не ги замества.

2. Цели и основни нормативни решения

2.1. Индивидуализация, общо наказание и доживотен затвор

Допълнението на чл. 23 ограничава преценката до престъпленията, включени в съвкупността. Общото наказание не може да се утежнява за предполагаема друга престъпна дейност. Изискват се отделни мотиви за прилагането или неприлагането на чл. 24, но не се въвеждат автоматично увеличение или механичен сбор на наказанията. Запазват се пределите по чл. 24: до една втора над определеното общо най-тежко наказание, без превишаване на сбора на отделните наказания и на максималния размер за съответния вид наказание. Член 27 продължава да урежда отделно присъединяването при престъпление, извършено след предходно осъждане.

Член 54 се допълва с последователност на съдебната преценка и с изискване да се обясни връзката между установените факти и избрания вид и размер наказание. Съществуващата забрана по чл. 56 за повторно отчитане на съставомерни признаци се запазва. Упражняването на правото на мълчание, оспорването на обвинението и законосъобразната защита не могат да увеличават наказанието. Недоказано друго обвинение не може да замества установени данни за обществената опасност на дееца.

Доживотният затвор се предвижда като възможна крайна санкция за допълнителни престъпления. Това е нормативен максимум, а не типично, презумирано или задължително наказание. По чл. 38а, ал. 2 съдът трябва отделно да установи изключителната тежест на конкретното престъпление и защо дори допустимото срочно лишаване от свобода не постига целите по чл. 36. Самата квалификация „особено тежък случай“ или наличието на друг утежняващ признак не замества тази преценка. Не се създават нови случаи на доживотен затвор без замяна.

Запазва се замяната по чл. 38а, ал. 3 с тридесет години лишаване от свобода след изтърпяване на не по-малко от двадесет години, с приспадане на изтърпяното по ал. 5. Осъденият разполага със собствено право да сезира съда по чл. 449 НПК; решението подлежи на проверка по чл. 450 НПК, а след отказ е допустимо ново искане при законовите условия. Замяната не е автоматично освобождаване. Реалната достъпност на прегледа и условията за поправяне са съществени гаранции при всяко приложение на разширената санкция.

Изменението на чл. 39, ал. 2 допуска сроковете над двадесет години само в изрично установените случаи. То е необходимо и за новата непредпазлива транспортна квалификация, тъй като действащото изключение за състави от Особената част е ограничено до умишлени престъпления. Разширяването е съгласувано с конкретните предложени санкции и не предоставя общо правомощие за надхвърляне на законовите максимуми.

2.2. Живот и телесна неприкосновеност

По чл. 115 действащите десет до двадесет години се заменят с петнадесет до тридесет години и алтернатива доживотен затвор. Увеличението отчита необратимото умишлено отнемане на живот. Минимумът за квалифицираните убийства по чл. 116, ал. 1 се повишава на двадесет години, а срочният максимум – на тридесет, като се запазват действащите най-тежки алтернативи. Така се поддържа разграничението между основния и квалифицирания състав и се съгласува ал. 1 с действащата рамка по ал. 2. Привилегированите убийства не се

приравняват към тези състави. Във всички случаи конкретният размер се определя по чл. 54–58, доколкото съответните предпоставки са налице.

Новият чл. 128, ал. 3 обхваща пряк умисъл към тежкото увреждане. Изисква се доказване, че деецът е искал причиняването на увреждане от вида на посочените в ал. 2; настъпилият тежък резултат сам по себе си не доказва такъв умисъл. Съгласувани са квалифицираните телесни повреди, опасният рецидив и причинената по непредпазливост смърт вследствие на това умишлено увреждане. При умисъл за смъртта се прилагат съставите за убийство.

При пряко целено тежко телесно увреждане рамката от пет до двадесет години отразява едновременно трайното засягане на здравето и доказаната насоченост на волята към този резултат. Минимумите от седем, десет и дванадесет години по чл. 131, ал. 3 и чл. 131а, ал. 2 степенуват допълнителната тежест на квалифициращите признаци и опасния рецидив. При последвала непредпазлива смърт чл. 124, ал. 5 повишава рамката до десет–тридесет години, а при опасен рецидив – до петнадесет–тридесет години. Изрично се запазват привилегиите по чл. 124, ал. 2 и 4. Доживотната алтернатива във всеки от тези състави изисква самостоятелно прилагане на чл. 38а, а не извод само от вида на увреждането.

2.3. Полова свобода и неприкосновеност

Изнасилването получава общ състав, приложим независимо от пола на пострадалия и извършителя. Посочени са конкретните форми на проникване, включително действително извършено от пострадалия проникване в тялото на дееца или трето лице вследствие на принуда. Довършеното престъпление се разграничава от опита по общите правила. При проникване с други части на тялото или предмети се изисква сексуален характер на действието, определен от неговото естество, цел и обстоятелства. Анатомичното сходство само по себе си не позволява под този състав да бъде подведена медицинска дейност.

Обект на защита е свободното решение за конкретния акт. Съгласието се отнася до определено действие и може да бъде оттеглено; мълчанието, липсата на физическа съпротива и предходните отношения сами по себе си не го установяват. Не се изисква пострадалият да доказва оказана физическа съпротива. Тежестта за доказване на липсата на съгласие и обхващането ѝ от умисъла остава върху обвинението. Прилагат се общите правила за вината и фактическата грешка; не се въвежда обективна наказателна отговорност.

Този подход съответства на задължението за ефективна защита на половата автономия по чл. 3 и 8 ЕКПЧ, разяснено в решението „М. Ч. срещу България“ от 4 декември 2003 г., жалба № 39272/98, §§ 153 и 166. Решението не определя конкретните предложени размери на наказанията; те представляват самостоятелна законодателна оценка. Степенуването от пет–двадесет през седем–двадесет и пет и десет–тридесет до петнадесет–тридесет години отчита възрастта и зависимостта на пострадалия, груповото извършване, рецидива и допълнителните тежки последици. Доживотната алтернатива защитава срещу изключително тежки конкретни посегателства при ограничението по чл. 38а.

Възрастта под шестнадесет години утежнява доказаното изнасилване, но сама по себе си не заменя признаците на основния му състав. Съгласие, което не изключва приложението на специалните възрастови състави, не се превръща автоматично в липса на съгласие за целите на изнасилването. Запазва се защитата на децата по останалите приложими разпоредби. Субсидиарните правила в чл. 149, 150, 151, 153 и 157 уреждат конкуренцията за един и същ акт и не препятстват отговорността за отделни самостоятелни деяния.

2.4. Собственост и измама

Жилищната кражба засяга едновременно собствеността и сигурността в личното пространство. Квалификацията обхваща противозаконното проникване и когато обитателят временно отсъства. За въоръжената форма се изисква доказана цел оръжието или предметът да бъде използван срещу човек за извършване на кражбата, запазване на отнетото или бягство. Притежаването на предмет без тази цел не е достатъчно. Рамката от две до четиринадесет години за невъоръженото проникване отчита допълнителното засягане на неприкосновеността на жилището. При доказана готовност за употреба на оръжие или предмет срещу човек минимумът става пет години, а срочният максимум – двадесет. Доживотната алтернатива не се обосновава само с носенето на оръжие: необходими са всички допълнителни предпоставки по чл. 38а, включително оценка на конкретната опасност за хората.

Уредени са съответните случаи на опасен рецидив и особено големи размери. Изключено е отделното наказване на същото отнемане едновременно като кражба и грабеж. При осъществени признаци на грабеж се прилагат чл. 198 или 199.

Връщането или заместването на вещта остава основание за привилегиране на невъоръжената жилищна кражба: от една до десет години по чл. 197, т. 6, а при големи размери – от две до дванадесет години по т. 7. Изричните изключения в т. 3 и 4 отстраняват конкуренцията с досегашното наказание до осем години, когато проникването включва и разбиване на преграда, техническо средство или друг от посочените признаци. Новите т. 6 и 7 изрично не обхващат въоръжената форма, опасния рецидив и случаите по чл. 196а. Досегашната привилегия по т. 5 се запазва единствено за чл. 196а, ал. 1.

При основния грабеж съчетанието на принуда и имуществено посегателство обосновава предложеното увеличение от три–десет на пет–двадесет години; по чл. 199, ал. 1 квалифициращите признаци обуславят осем–тридесет години, а по ал. 2 срочният диапазон се повишава на двадесет–тридесет години. Доживотните алтернативи се прилагат при самостоятелните ограничения на Общата част. За измамата се предлага общ максимум десет години, при градация на минимумите: една година по чл. 209, ал. 1, общият минимум по чл. 39, ал. 1 за чл. 209, ал. 2, три години по чл. 210 и пет години по чл. 211. По-ниският минимум при използване на вече съществуващо заблуждение отличава тази форма от активното му създаване. По-високите минимума при квалифицираните измами отчитат специалния способ, повторността, размера или опасния рецидив. Маловажните случаи по чл. 209, ал. 3 и специалните състави за отделни видове измами се запазват.

2.5. Особено опасно управление със смъртен резултат

Новият чл. 343, ал. 6 не се прилага към всяко пътнотранспортно произшествие със смърт. Необходими са едновременно особено тежък случай, конкретно изброено нарушение, причинна връзка със смъртта и предвиждане на възможността за смърт при самонадеяно разчитане тя да бъде предотвратена. Количествените прагове за скорост и изчерпателното изброяване на нарушенията целят предвидимост. Доживотният затвор и тук предполага допълнителната преценка по чл. 38а, ал. 2.

Предложените петнадесет–тридесет години и алтернативата доживотен затвор са съществена промяна на санкционната политика спрямо непредпазлив резултат. Основанието е съвкупността от особено тежък случай, точно определено крайно опасно поведение и действително предвиждане на смъртта. Съзнаваната непредпазливост не се приравнява на

умисъл: установява се на какви конкретни обстоятелства деецът е разчитал, за да предотврати смъртта. За доживотен затвор е необходимо отделно да се докаже и изключителната тежест по чл. 38а и да се мотивира недостатъчността на срочната санкция. Нито смъртният резултат, нито превишаването на скоростта сами по себе си дават основание за такова наказание.

За да не се получи по-ниска срочна санкция за умишлено причинената транспортна смърт, се съгласува чл. 342. По ал. 3, буква „в“ се предлагат петнадесет–тридесет години, а при особено тежък случай – двадесет–тридесет години или доживотен затвор. По квалифицираната ал. 4, буква „в“ минимумът е осемнадесет години, а при особено тежък случай – двадесет години, при същия срочен максимум и запазена доживотна алтернатива. Така в сравнимите особено тежки случаи минимумът за умишленото причиняване на смърт е по-висок от този за съзнаваната непредпазливост. Изменението не променя признаците и приложното поле на съставите по чл. 342.

Оказването на цялата възможна помощ води до отделна, по-лека рамка от десет до двадесет и пет години. Запазва се стимулът за спасяване на живот. Отказът от изследване за алкохол или наркотични вещества сам по себе си не доказва специалните предпоставки. При умишлено причиняване на смърт се прилагат съставите за съответното умишлено престъпление. При едновременно наличие на обстоятелства по чл. 343, ал. 3 или 4 се запазва приложението на действащата ал. 5 относно отнемането и равностойността; новата квалификация не заличава тази последица.

Урежда се изрично срокът на кумулативното лишаване от право да се управлява моторно превозно средство при действително наложен доживотен затвор по новия чл. 343, ал. 6. Диапазонът от тридесет и една до тридесет и пет години е съгласуван с тридесетгодишния срок при замяна по чл. 38а, ал. 3 и с допълнителния срок от една до пет години по чл. 343г, ал. 2. Запазват се индивидуализацията, намаляването и приспадането по общите правила. Изтичането на срока не позволява упражняване на правото по време на доживотния затвор или на заместващото го лишаване от свобода. Когато още с присъдата е наложено срочно лишаване от свобода, включително след прилагане на чл. 55, 58а или 63, приложима остава ал. 2.

2.6. Умишлено осуетяване на наказателно преследване

Измененията на чл. 288 запазват специалната цел да бъде избавено лице от наказание, което му се следва по закон. Основната санкция се увеличава от една до шест на две до осем години. Предвидена е рамка от три до десет години, когато деянието е извършено от съдия, съдебен заседател, прокурор или разследващ орган при изпълнение на съответните правомощия или по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група. Изрично са обхванати и проверките за престъпление, предхождащи образуването на наказателно производство.

Квалифицираният случай на причинено погасяване по давност на наказателното преследване за тежко престъпление се наказва с лишаване от свобода от пет до дванадесет години. Изискват се конкретно изпълнително деяние, причинна връзка и умисъл към тази последица. Участието на длъжностно лице в продължило дълго производство само по себе си не е достатъчно. Необходимо е да бъде установен неговият съставомерен принос за осуетяването.

Давността, малозначителността и останалите законоустановени основания за необразуване или прекратяване запазват предназначението си. Новата квалификация санкционира

умишленото противоправно причиняване на давностната последица и не отменя вече настъпилото погасяване. Тя не възстановява погасено преследване и не създава обратно действие на по-неблагоприятен закон. По-високите максимуми по отделни престъпления могат да изменят приложимите към бъдещи деяния давностни срокове по общите правила, което следва да бъде отчетено при оценката на въздействието. Прилага се и абсолютната давност по чл. 81, ал. 3, а за престъпления срещу пострадали, ненавършили пълнолетие, се съобразява специалният начален момент по чл. 80, ал. 4 в неговото законово приложно поле. Не се допуска заобикаляне на тези правила чрез новата квалификация. Приложението на по-благоприятния закон се преценява съгласно чл. 2, без съчетаване на отделни неблагоприятни и благоприятни части от различни редакции в несъществуващ закон.

Повишаването на максимума над пет години има значение и за понятието „тежко престъпление“ по чл. 93, т. 7, включително при чл. 304б, ал. 2 и чл. 305а. То може да промени приложимостта на освобождаването от наказателна отговорност по чл. 78а. Условното осъждане по чл. 66 се преценява според действително определеното наказание и останалите законови условия, а не само според абстрактния максимум. Тези последици са част от обхвата на реформата и не следва да бъдат представяни като чисто редакционен ефект.

2.7. Умишлено опорочаване на доказателствената основа и преследване на заведомо невинен

Новият чл. 288а определя конкретни изпълнителни действия: съставяне, преправяне, представяне или използване на неистински, преправен или невярно удостоверяващ материал; противозаконно унищожаване, подмяна или укриване на относими материали; съзнателно невярно представяне на доказателственото съдържание в акт; обвинение или присъда срещу лице при знание, че то не е извършило деянието или че деянието не съставлява престъпление. Общите предпоставки са изпълнение на съответните служебни правомощия и специална цел за противозаконно преследване, осъждане или лишаване от свобода, или за избавяне на друг от следващото му се наказание.

Защитата обхваща и материалите, получени или събрани при предходна проверка за престъпление. Предмет на отговорността може да бъде и съзнателната им подмяна или укриване извън формално образуваното дело. Фактът, че материал не е приобщен като доказателствено средство, не оправдава неговото противоправно унищожаване с посочената специална цел.

Съзнателното невярно представяне на съдържанието на материал се разграничава от преценката за неговата достоверност и доказателствена тежест. Различната оценка на същия материал от по-горната инстанция не превръща първата оценка в престъпление. Не се въвежда отговорност само за непълни мотиви, отменен акт, нарушен срок, оправдателен резултат или непредпочетено правно тълкуване. Съставът обхваща и съзнателно преследване или осъждане за деяние, което не съставлява престъпление, но също изисква доказани знание и специална неправомерна цел. Несъгласието с правен извод не замества тяхното установяване. Всички обективни и субективни признаци трябва да бъдат доказани по общия ред.

Основната рамка от три до десет години по чл. 288а отчита съчетанието от злоупотреба с правосъдна функция, съзнателно опорочаване и специална противозаконна цел. При причинено противозаконно лишаване от свобода за повече от шест месеца се предвиждат пет–дванадесет години заради продължителното пряко засягане на личната свобода.

Шестмесечният праг разграничава квалифицирания състав, без по-краткото лишаване от свобода да изключва основния. Необходимо е да бъдат доказани както противозаконността и продължителността на лишаването от свобода, така и причинната връзка и умишълът към тази последица. Отмяната на мярка за неотклонение не доказва сама по себе си нито един от тези признаци.

Предвидени са субсидиарност и съгласуване с чл. 288 при едно и също изпълнително деяние. Отговорността за самостоятелно извършен подкуп или друго отделно престъпление се запазва. Разпоредбата не обезсилва автоматично актове по основното дело. Тяхната промяна или отмяна изисква надлежния процесуален ред; повдигнато обвинение срещу длъжностното лице не е установена с влязла в сила присъда вина.

2.8. Натиск върху правосъдието, подкуп, търговия с влияние и посредничество

Основната санкция по чл. 289 се увеличава на една до осем години. Квалифицираният състав с наказание от две до десет години обхваща склоняването чрез злоупотреба с конкретно посочени кадрови, оценителни, дисциплинарни и ръководни правомощия, както и действия по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група. Законосъобразните искания, възражения, жалби, протести и правни становища не представляват склоняване към нарушение на служебно задължение.

При основните форми на пасивния и активния подкуп максимумът става десет години, с минимума една, две или три години според нарушаването на службата и връзката с друго престъпление. Увеличението отчита продажбата на публично правомощие и увреждането на законното вземане на решения. Отговорното служебно положение, изнудването, повторността или големият размер обуславят по чл. 302, буква „а“ пет–дванадесет години, а връзката с извършено служебно престъпление по буква „б“ – пет–петнадесет години. Запазва се най-тежката рамка на чл. 302а. Не се заличават действащите кумулативни имуществени наказания, конфискацията и лишаването от права, нито предпоставките на чл. 306 за ненаказуемост при изнудване и незабавно доброволно съобщаване.

По чл. 304б се предлагат две–осем години за получаващия облага с цел да упражни влияние и една–шест години за предоставящия облагата, с кумулативна глоба. Разликата отчита отделната роля на участниците. Когато влиянието е насочено към наказателното правосъдие, общият квалифициран диапазон е три–десет години поради непосредствения риск за установяването на престъпления и за личната свобода. Посредничеството по чл. 305а се наказва с една–шест години, а специалната връзка с действие или бездействие на правосъден орган – с две–осем години. Запазената субсидиарност препятства използването на посредническия състав като по-лек заместител на доказано по-тежко участие в престъпление.

Запазени са съставните признаци за неправомерна облага, съответното поведение и специалната му насоченост. Законното професионално представителство и защита не се приравняват на търговия с влияние. Лишаването от права е свързано с установената служебна злоупотреба и се индивидуализира съгласно Общата част.

2.9. Подсъдност, действие във времето и подготовка за прилагане

Със съпътстващото допълнение на чл. 35, ал. 2 НПК се осигурява разглеждане от окръжен съд като първа инстанция на всички нови състави с допустим доживотен затвор при запазване на специалната подсъдност. Изрично се включват и новият привилегирован състав по чл. 343а,

ал. 3 и престъпленията по чл. 288, 288а и 289. Запазват се приложимите особени правила за дела срещу магистрати и военната подсъдност. Образованите съдебни производства се довършват по досегашната подсъдност.

По-тежките наказания и новите състави се прилагат занапред. За деяния, извършени преди влизането в сила на закона, се спазва чл. 2 НК. Шестмесечното отложено влизане в сила позволява подготовка на правоприлагащите органи и на изпълнението на наказанията. Съпътстващите изменения на подсъдността са включени в самия проект, поради което неговото приемане не е поставено в зависимост от приемането на отделния проект за процесуална реформа.

2.10. Кадрови натиск и съгласуваност на трите закона

Квалифицираният състав на чл. 289, ал. 2 изрично обхваща основните кадрови и финансови инструменти за неправомерно въздействие, включително командироването и отзоваването. Това позволява еднаква защита независимо дали правомощието се упражнява от административен ръководител или от член на колективен кадрови орган. Отговорността остава лична: доказват се конкретното склоняване към нарушение на служебно задължение във връзка с правораздаването, злоупотребата с правомощие и умисълът. Самото членство във ВСС, участие в гласуване или законосъобразно кадрово решение не установява престъпление.

Манипулирането на информационни следи, унищожаването на документи и осуетяването на съдебни решения вече могат да попаднат в действащите състави на чл. 282–285, 295–296, 308–311, 316, 319, 319б и 319в според конкретните факти и признаците на съответното престъпление. Не се създават паралелни общи състави с неопределено съдържание. Предложенията за НПК и ЗСВ осигуряват запазване на следите, съдебен контрол, отвод при конфликт, мотивирани кадрови решения и проследяване на установените нарушения. Тези гаранции са необходими за прилагането на материалния наказателен закон; увеличението на санкциите само по себе си не гарантира разкриване и наказване на всяка злоупотреба.

3. Финансови и други средства, необходими за прилагането

По-продължителното изтърпяване на наказанията и по-широката допустимост на доживотен затвор могат да увеличат разходите за затворнически капацитет, охрана, здравни грижи, психологическа работа и ресоциализация. Проектът не може обосновано да бъде представен като бюджетно неутрален.

За количествено изчисление са необходими броят годишни осъждания по изменяните състави, разпределението на наложените срокове, очакваното изменение на действително изтърпяваните наказания, редукиите, условното осъждане и предсрочното освобождаване, пределният разход за допълнителен затворнически ден, наличният капацитет и необходимите инвестиции. При доживотните наказания следва да се разграничат краткосрочният бюджетен ефект и натрупващите се дългосрочни разходи.

Новите и изменените престъпления против правосъдието предполагат обучение за разграничаване на инстанционната грешка от умишленото престъпно поведение. Необходим е ресурс за събиране и проверка на електронни следи, версии на актове, служебни съобщения и движението на доказателствените материали. Следва да се отчетат и възможното изменение на натовареността на разследващите органи, прокуратурата и окръжните съдилища и разходите за експертна помощ. Не се създава нов държавен орган.

Финансовият ефект на този етап не е количествено определен. Не са налице достатъчни данни за добросъвестно посочване на конкретна обща сума или за твърдение, че съществуващите бюджети непременно ще бъдат достатъчни. При възприемане на предложението Министерството на правосъдието следва да конкретизира оценката с участието на компетентните органи и съответните бюджетни разпоредители по приложимия ред за подготовка и внасяне на законопроект. Необходимите средства следва да бъдат планирани чрез приложимата бюджетна процедура.

Шестмесечният срок преди влизането в сила позволява обучение на магистратите и разследващите органи, подготовка на методически материали по новия състав на изнасилването и престъпленията против правосъдието, както и планиране на изпълнението на по-тежките наказания.

4. Очаквани резултати от прилагането, включително финансови, и последваща оценка

Очакват се възможност за по-тежки наказания при доказани тежки посегателства, по-последователно съотношение между основни и квалифицирани състави, равна защита срещу изнасилване и по-проверими мотиви за индивидуализацията. Допълненията относно правосъдието създават по-конкретна нормативна основа за отговорност при доказано умишлено осуетяване, манипулиране на материали, преследване на заведомо невинен и противоправно въздействие върху длъжностни лица.

Тези очаквания не означават, че приемането на закона само по себе си ще премахне корупцията, процесуалните злоупотреби или всички неправилни актове. Реалният резултат зависи от установяването на престъпленията, независимото им разследване, ефективния съдебен контрол и изпълнението на наказанията. Не се обещава определено процентно намаление на престъпността.

Членове 55, 58а и 63 остават приложими само при съответните материалноправни и процесуални предпоставки. Не се изменя забраната по чл. 369а НПК за съкратено съдебно следствие по чл. 371, т. 2 при умишлено причиняване на смърт. Следователно увеличените минимума не са във всички производства безусловна долна граница, но и редукцията по чл. 58а не е общодостъпна за всяко престъпление. При непълнолетни доживотен затвор не се налага: прилага се замяната по чл. 63. Предвиждането му като алтернатива обаче може да повиши приложимата срочна рамка по този член и този ефект трябва да бъде отделно оценен, включително по възрастови групи и с оглед на поправителната цел по чл. 60.

Положителен финансов резултат не може да бъде предварително количествено заявен. Потенциалното ограничаване на престъпните вреди не представлява автоматично спестяване по държавния бюджет. Допълнителните приходи от глоби и отнемане също не могат да бъдат предварително приети за достатъчни да покрият разходите за разследване, съдебно разглеждане и изпълнение на наказанията.

Предвидената тригодишна последваща оценка следва да обхване наложените и фактически изтърпените наказания, приложението на чл. 55, 58а и 63, отменените или изменени присъди поради явна несправедливост, рецидива и разходите за изпълнение. По престъпленията против правосъдието следва да се проследят броят, продължителността и изходът на производствата, основанията за прекратяване и оправдаване, доказаните способности на извършване и приложението на лишаването от права. Самото нарастване на броя на образуваните

производства не следва да се приема за доказателство за ефективност. Данните се публикуват в обобщен вид при защита на личните данни.

5. Анализ за съответствие с правото на Европейския съюз, Конституцията и международните задължения

Проектът е разработен с оглед на законоустановеността, личната и виновната отговорност, равенството, съразмерността и презумпцията за невиновност. Новите състави изискват доказване на всеки обективен и субективен признак. По-тежките наказания се прилагат занапред при спазване на чл. 2 НК, чл. 5, ал. 3 от Конституцията и чл. 7 от Европейската конвенция за правата на човека.

Предлагането на по-високи санкции е упражняване на законодателна преценка, ограничена от чл. 4, ал. 1, чл. 30 и чл. 31 от Конституцията и от чл. 35, ал. 3 НК. Решение № 8 от 17 юли 2025 г. по к. д. № 15/2024 г. на Конституционния съд потвърждава компетентността за определяне на наказателната политика и изискването наказателните норми да са ясни и предвидими. Решение № 4 от 30 април 2025 г. по к. д. № 29/2024 г., постановено в административнонаказателна материя, е относимо към общото изискване за действителна индивидуализация и съразмерност. Нито едно от тези решения не удостоверява предварително конституционносъобразността на конкретните предложени диапазони. Тя зависи от обоснованата законодателна диференциация и от реалните гаранции при прилагането.

Относими са правата по чл. 47–49 от Хартата на основните права на Европейския съюз в приложното поле по чл. 51 от нея. Предвидените диапазони запазват съдебната индивидуализация, а новите състави против правосъдието се ограничават до конкретно определено умишлено поведение. Увеличаването на наказанията не отменя изискването тежестта на конкретното наказание да бъде съразмерна с престъплението.

За защитата на децата е относима Директива 2011/93/ЕС, а за правата и защитата на пострадалите — Директива 2012/29/ЕС. Проектът не понижава възрастовата защита и не прехвърля върху пострадалия тежестта за доказване на липсата на съгласие. За измамите и корупционните престъпления, засягащи финансовите интереси на Съюза, е относима Директива (ЕС) 2017/1371; запазват се съответните специални състави. Настоящият проект не се заявява като пълно транспониране на тези актове.

За престъпленията, свързани с осъществяване на съдебната власт, определящи са чл. 117, ал. 2 и чл. 132, ал. 1 от Конституцията. Независимостта при правоприлагането се съчетава с отговорност за умишлено престъпление от общ характер. Добросъвестната грешка, различната доказателствена оценка и самата отмяна на акт не заместват съставомерното действие, умисъла и специалната цел. Не се създава обща наказателна отговорност за неблагоприятен резултат по дело или за несъгласие с правното становище на магистрат.

Защитата срещу съзнателно преследване на невинен и манипулиране на доказателства съответства на изискванията за лична свобода и справедлив процес по чл. 5 и 6 ЕКПЧ. Тя не дерогира силата на пресъдено нещо и не позволява влязъл в сила акт да бъде обезсилен извън предвидените процесуални способности. Правото на защита на обвиненото длъжностно лице и презумпцията за неговата невиновност остават изцяло приложими.

Разширяването на доживотния затвор е съчетано със запазена правна възможност за преглед и замяна. Съществуващият режим на доживотен затвор без замяна не се разширява с нови

състави. Решението на ЕСПЧ от 8 юли 2014 г. по „Харакчиев и Толумов срещу България“, жалби № 15018/11 и № 61199/12, §§ 246 и 264, свързва съответствието с чл. 3 ЕКПЧ с действителна перспектива за преглед и реална възможност за поправяне. Формалното наличие на правен механизъм не е достатъчно без ефективност при изпълнението. Запазването на замяната не освобождава от осигуряване на условия за реална ресоциализация.

Проектът и мотивите представляват предложение по чл. 18 ЗНА. При последващо разработване и внасяне на законопроект компетентните органи извършват приложимата оценка на въздействието, обществените консултации и съгласуването. При внасяне за разглеждане от Министерския съвет се изготвя и справка по чл. 28, ал. 3 ЗНА за съответствие с ЕКПЧ и практиката на ЕСПЧ. Настоящият анализ не замества тази институционална процедура.

Нормативни източници и съдебна практика

Проверката е извършена по официално публикуваните текстове към 25 септември 2026 г. За НК е използвана консолидираната редакция с последно отразено изменение в ДВ, бр. 55 от 16 юни 2026 г., а за НПК — с последно отразено изменение в ДВ, бр. 59 от 30 юни 2026 г.

1. Наказателен кодекс — Министерство на правосъдието.
2. Наказателно-процесуален кодекс — Министерство на правосъдието.
3. Конституция на Република България — Министерство на правосъдието.
4. Закон за нормативните актове — Министерство на правосъдието.
5. Европейска конвенция за правата на човека — официален български текст.
6. Харта на основните права на Европейския съюз — EUR-Lex.
7. Директива 2011/93/ЕС — EUR-Lex.
8. Директива 2012/29/ЕС — EUR-Lex.
9. Директива (ЕС) 2017/1371 — EUR-Lex.
10. ЕСПЧ, „Харакчиев и Толумов срещу България“, решение от 8 юли 2014 г., жалби № 15018/11 и № 61199/12 — HUDOC.
11. ЕСПЧ, „М. Ч. срещу България“, решение от 4 декември 2003 г., жалба № 39272/98, §§ 153 и 166 — HUDOC.
12. Конституционен съд, Решение № 4 от 30 април 2025 г. по к. д. № 29/2024 г.
13. Конституционен съд, Решение № 8 от 17 юли 2025 г. по к. д. № 15/2024 г.

Съставител и подател на предложението по чл. 18 ЗНА:

адвокат Мариан Георгиев Иванов

Софийска адвокатска колегия, личен адвокатски № 1800713910

Електронна поща: ivanov.bg.sf@gmail.com

25 септември 2026 г.

Квалифициран електронен подпис: